

ΘΕΩΡΙΑ 6^{ης} ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΓΛΩΣΣΑ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Οι αντωνυμίες

➤ Οι αντωνυμίες

Αντωνυμίες είναι οι λέξεις που μεταχειριζόμαστε αντί για ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα): Εσένα θέλω (αντί για ουσιαστικό) – Πόσα χρήματα θέλεις; (αντί για επίθετο).

Οι περισσότερες αντωνυμίες ανήκουν στα κλιτά μέρη του λόγου και τις διακρίνουμε στα ακόλουθα είδη:

Προσωπικές:	εγώ, εσύ, αυτός – μου, σου, του...
Κτητικές:	δικός μου, δικός μας... - μου, σου, του...
Αυτοπαθείς:	του εαυτού μου, του εαυτού σου, του εαυτού του
Οριστικές:	ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο – μόνος μου, μόνος σου, μόνος του...
Δεικτικές:	αυτός, αυτή, αυτό εκείνος, εκείνη, εκείνο (ε)τούτος, (ε)τούτη, (ε)τούτοτέτοιος, τέτοια, τέτοιο τόσος, τόση, τόσο
Αναφορικές:	που ο οποίος, η οποία, το οποίο όποιος, όποια, όποιο (οποιοσδήποτε...) όσος, όση, όσο (οσοσδήποτε...) ό, τι (οτιδήποτε)
Ερωτηματικές:	τι; - ποιος; ποια; ποιο; - πόσος; πόση; πόσο;
Αόριστες:	ένας, μία, ένα κανένας (κανείς), καμιά (καμία), κανένακάποιος, κάποια, κάποιο μερικοί, μερικές, μερικάκάτι, κατιτί τίποτε (τίποτα) κάμποσος, κάμποση, κάμποσο κάθε – καθένας, καθεμιά (καθεμία), καθένακαθετί (ο, η, το) δείνα, (ο, η, το) τάδεάλλος, άλλη, άλλο
Αλληλοπαθείς:	ο ένας τον άλλο (ο ένας με τον άλλο, ο ένας στον άλλο, ο ένας του αλλουνού), (ανα)μεταξύ μας, (ανα)μεταξύ σας, (ανα)μεταξύ τους....

➤ **Συντακτικός ρόλος των αντωνυμιών**

Οι αντωνυμίες μπορούν να λειτουργούν μέσα στην πρόταση όπως και ένα όνομα (ουσιαστικό ή επίθετο). Έτσι μπορεί να είναι:

Υποκείμενο: Εγώ δεν ήμουν στη χτεσινή συναυλία.

Αντικείμενο: Δεν ήθελε να δει κανέναν.

Κατηγορούμενο: Ας' την, τέτοια είναι αυτή.

Επιθετικός προσδιορισμός: Μερικοί ηθοποιοί είναι ατάλαντοι.

Γενική προσδιοριστική: Το σπίτι τους είναι διώροφο.

Εμπρόθετο: Θα έρθεις με εμένα.

Προσωπική αντωνυμία – δυνατοί και αδύνατοι τύποι

Α' πρόσωπο

	Δυνατοί τύποι		Αδύνατοι τύποι
Ενικός	Ονομ. Γεν. Αιτ. Κλητ.	εγώ εμένα εμένα -	- μου με -
Πληθυντικός	Ονομ. Γεν. Αιτ. Κλητ.	εμείς εμάς εμάς -	- μας μας -

Β' πρόσωπο

	Δυνατοί τύποι		Αδύνατοι τύποι
Ενικός	Ονομ. Γεν. Αιτ. Κλητ.	εσύ εσένα εσένα εσύ	- σου σε -
Πληθυντικός	Ονομ. Γεν. Αιτ. Κλητ.	εσείς εσάς εσάς εσείς	- σας σας -

Γ' πρόσωπο

		Δυνατοί τύποι			Αδύνατοι Τύποι		
Ενικός	Ονομ. Γεν. Αιτ.	αυτός αυτού αυτόν	αυτή αυτής αυτή(ν)	αυτό αυτού αυτό	τος του τον	τη της τη(ν)	το του το
Πληθυντικός	Ονομ. Γεν. Αιτ.	αυτοί αυτών αυτούς	αυτές αυτών αυτές	αυτά αυτών αυτά	τοι τους τους	τες τους τις/τες	τα τους τα

α. Οι δυνατοί τύποι των προσωπικών αντωνυμιών συνηθίζονται:

- Όταν βρίσκονται μόνοι τους στο λόγο: Ποιον φώναξες; - Εσένα.
- Όταν θέλουμε να τονίσουμε κάτι ή να το ξεχωρίσουμε από άλλο εκφράζοντας κάποια αντίθεση: Εσένα φώναξα (και όχι άλλον).
Διαφορετικά, μεταχειριζόμαστε τους αδύνατους τύπους, που είναι και οι συχνότεροι: Σε φώναξα.
Μερικές φορές ενισχύουμε τους δυνατούς τύπους προσθέτοντας το επίθετο ο ίδιος: Εσένα τον ίδιο φώναξα.

β. Οι αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας του τρίτου προσώπου συμπίπτουν (σχεδόν όλοι) στη μορφή με τα άρθρα. Τα άρθρα όμως συνοδεύουν ονόματα, ενώ οι αδύνατοι τύποι ρήματα: Το διάβασα το βιβλίο (Το διάβασα → αντωνυμία, το βιβλίο → άρθρο) – Φώναξέ τον (αντωνυμία).

γ. Οι αδύνατοι τύποι της γενικής της προσωπικής αντωνυμίας (μου, σου, του, της, μας, σας, τους) χρησιμοποιούνται ως δοτικές προσωπικές (κοντάσε απρόσωπα ρήματα): Μου είναι αδύνατο να έρθω.

δ. Οι αδύνατοι τύποι της γενικής της προσωπικής αντωνυμίας χρησιμοποιούνται και ως αδύνατοι τύποι των κτητικών αντωνυμιών (μου, σου, του...) αυτοί οι τύποι χρησιμοποιούνται ως γενικές προσδιοριστικές (κτητικές): Το δωμάτιό μου είναι ευρύχωρο.

➤ **Επαναληπτική και προληπτική προσωπική αντωνυμία**

Πολλές φορές ένα όνομα που ειπώθηκε ξαναλέγεται με τον αντίστοιχο αδύνατο τύπο της τριτοπρόσωπης προσωπικής αντωνυμίας· αυτή την περίπτωση η αντωνυμία λέγεται **επαναληπτική**: Αυτό τον άνθρωπο κάπου τον ξέρω.

Σε άλλες περιπτώσεις η ίδια αντωνυμία προαγγέλλει κάτι που θα ειπωθεί αμέσως μετά και λέγεται **προληπτική**: Τον είδες με τα μάτια σου, γιαγιά, τον πατριάρχη;

Οι άλλες αντωνυμίες

Η αόριστη αντωνυμία ένας, μία, ένα

Αυτή η αόριστη αντωνυμία δεν είναι παρά το αριθμητικό ένας, μία, ένα, που χρησιμεύει και για το αόριστο άρθρο:

α. Ως αντωνυμία, μπαίνει σε θέση ονόματος και είναι μόνη της: - Ρώτησα έναν στο δρόμο.

β. Ως αριθμητικό, τονίζει την μονάδα, σε αντίθεση με τους άλλους αριθμούς: - Ένας μόνο μαθητής έλυσε την άσκηση (όχι δύο ή περισσότεροι).

γ. Ως αόριστο άρθρο, συνοδεύει ονόματα (δηλώνοντας κάτι, αόριστα):
- Μια φορά και έναν καιρό.

*Το θηλυκό μία συνήθως τονίζεται, όταν είναι αριθμητικό (Θα φάω μόνο μία σοκολάτα) ενώ, όταν είναι αντωνυμία ή αόριστο άρθρο, συνήθως δεν τονίζεται (Μια μέρα πήγα στο σπίτι του. – Μια φορά και έναν καιρό).

➤ **Οι αντωνυμίες που και ο οποίος**

Η αναφορική αντωνυμία ο οποίος χρησιμοποιείται σπάνια. Επιβάλλεται όμως να τη χρησιμοποιούμε (με πρόθεση ή χωρίς πρόθεση) στη θέση του που, για να κάνουμε τη φράση σαφέστερη ή για να αποφύγουμε τα πολλά που: Αυτός είναι ο λόγος που σου ζήτησα δανεικά (καλύτερα: για τον οποίο...).

➤ **Ο οποίος – που**

Κάποιοι αποφεύγουν την αντωνυμία ο οποίος και χρησιμοποιούν μόνο το που. Αυτό όμως ενδέχεται να δημιουργήσει ασάφεια στο λόγο. Έτσι, μερικές φορές αντί για το που επιβάλλεται η χρήση της αντωνυμίας ο οποίος, - α, -ο. Στο παράδειγμα που ακολουθεί, η χρήση του που δημιουργεί ασάφεια και μπορεί αυτό να ερμηνευτεί με 6 τρόπους:

- Να η αδερφή του Πέτρου, που μιλήσαμε τις προάλλες.
- Οι ενδεχόμενες ερμηνείες :

- ✓ Να η αδερφή του Πέτρου, με την οποία μιλήσαμε τις προάλλες.
- ✓ Να η αδερφή του Πέτρου, για την οποία μιλήσαμε τις προάλλες.
- ✓ Να η αδερφή του Πέτρου, στην οποία μιλήσαμε τις προάλλες.
- ✓ Να η αδερφή του Πέτρου, με τον οποίο μιλήσαμε τις προάλλες.
- ✓ Να η αδερφή του Πέτρου, για τον οποίο μιλήσαμε τις προάλλες.
- ✓ Να η αδερφή του Πέτρου, στον οποίο μιλήσαμε τις προάλλες.
- Μερικά ακόμα παραδείγματα:
- ✓ Οι οξιές του δάσους που κατέστρεψαν (τις οποίες ή το οποίο;).
- ✓ Τα ψάρια των θαλασσών που μολύνθηκαν (τα οποία ή οποίες;).
- ✓ Το βιβλιοπωλείο που αγοράσαμε τα βιβλία (το ορθό: από το οποίο).
- ✓ Δεν ξέρω το λόγο που ήρθες (το ορθό: για τον οποίο).
- ✓ Ο υπάλληλος που απευθύνθηκα (τον ορθό: στον οποίο).
- ✓ Ο συνάδελφος που δουλεύαμε στο ίδιο γραφείο (το ορθό : με τον οποίο).

➤ **Η ερωτηματική αντωνυμία τι**

Η ερωτηματική αντωνυμία τι χρησιμοποιείται;

- Ως ουσιαστικό: Τι θέλετε;
- Ως επίθετο: Τι χρήματα χρειάζεσαι;
- Ως επίρρημα: Τι φωνάζεις μεσημεριάτικα;

Ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε και να χαρακτηρίσετε τις αντωνυμίες που υπάρχουν στα παρακάτω παραδείγματα (π.χ. προσωπική, δεικτική...):

- Τους είπα να περιμένουν, αλλά δε με άκουσαν.
- Δικά μου είναι τα χρήματα και τα κάνω ό,τι θέλω.
- Αναγνώρισε το σφάλμα του και ανέλαβε τις ευθύνες του.
- Τέτοιος μαθητής και να αποτύχει στις εξετάσεις!
- Ήμουν ο ίδιος παρών και μπορώ να σας τα διηγηθώ.
- Αυτό το παιχνίδι θέλω και κανένας δε θα μου αλλάξει γνώμη.
- Κανείς δεν κατάλαβε τι άνθρωπος ήταν.
- Μόνοι μας κάναμε τη ζημιά και εμείς θα την επανορθώσουμε.
- Κανένας δε ρώτησε εμένα κι όμως μόνο εγώ το ήξερα.
- Πέρασε τόσοσ καιρός και δεν πήρα καμιά είδηση.

2. Να χρησιμοποιήσετε στη θέση του αδύνατου τύπου τον αντίστοιχο δυνατότυπο της ίδιας προσωπικής αντωνυμίας (και εμπρόθετα):

- Δε σου το συγχωρώ που δε μας κάλεσες στα εγκαίνια του ιατρείου σου.
- Τον ρώτησα, αλλά δεν ήξερε να μου απαντήσει.
- Τους έβλεπε απασχολημένους με τη δουλειά τους και δεν τους ενόχλησε, για να τους πει τα νέα μου.
- Με έβλεπε ανήσυχο και σε ρώτησε τι μου συμβαίνει.
- Παρέδωσαν τους βαθμούς μας στους κηδεμόνες μας και τους μίλησαν για την πρόδομάς.

3. Να αντικαταστήσετε το που με εμπρόθετα αναφορικά:

- Ο λόγος που σου τηλεφώνησα ήταν πολύ σοβαρός.
- Ο καθηγητής που είχαμε μάθημα έφυγε λίγο νωρίτερα.
- Η βρύση που ήπιαμε νερό χτίστηκε από τον προπάππο μου.
- Θα περάσουμε από τον ίδιο δρόμο που είχαμε περάσει χτες.

4. Απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις να βρείτε σε κάθε περίπτωση αν η αντωνυμία τι χρησιμοποιείται αντί για ουσιαστικό, αντί για επίθετο ή αντί για επίρρημα:

- Τι μουσική προτιμάς;
- Τι έψαχνες στο ντουλάπι;
- Τι διαβάζεις, αφού αναβλήθηκαν οι εξετάσεις;
- Τι νέα περίμενες να ακούσεις;
- Τι συνέβηκε χτες στο σχολείο;
- Τι τρέχεις έτσι βιαστικός;

- Τι αρρώστιες πέρασες;
- Τι προτιμάς να σου αγοράσω;

5. Να βρείτε σε ποιες περιπτώσεις το ένας, μία, ένα είναι αντωνυμία, σε ποιες αόριστο άρθρο και σε ποιες αριθμητικό:

- Ένας μάλιστα έλεγε ότι γύρισε όλο τον κόσμο.
- Ρώτησα έναν και μου έδειξε το δρόμο.
- Ένα αυτοκίνητο αγόρασα, και αυτό με δόσεις.
- Ο θίασος που ήρθε στην πόλη μας έδωσε μία μόνο παράσταση.
- Ήταν μια παράσταση θαυμάσια.
- Η παράσταση κράτησε μία ώρα.
- Μια μελωδική φωνή ερχόταν από το βάθος.
- Ένας επιστήμονας έδωσε πληροφορίες για τους σεισμούς.
- Ήρθε ένας που δεν ήξερε ελληνικά.

6. Να εντοπίσετε τις αντωνυμίες που υπάρχουν στις παρακάτω φράσεις και να τις χαρακτηρίσετε:

- Εσύ είσαι η αιτία για όσα έγιναν.
- Οι δικοί μας υπάλληλοι είναι πιο διακριτικοί από τους δικούς σας.
- Να προσέχεις τον εαυτό σου.
- Ο αδερφός μου διόρθωσε μόνος του το ποδήλατό του.
- Τόσα έξοδα πήγαν χαμένα.
- Όσα χρόνια κι αν περάσουν, δε θα σας ξεχάσω.
- Πόσα λεφτά έδωσες για το μηχανάκι;
- Δεν άκουσα τίποτε γι' αυτό το ζήτημα.